

Henk Moorlag bezoekt regelmatig begrafenissen van oud-Indiëgangers. Niet als militair maar als veteraan die als geen ander weet welke impact de oorlog in Indië op 'zijn jongens' had.

INGEBORG HOOGSTEEN
FOTO NIELS WESTRA

De laatste condoleances zijn in ontvangst genomen. De laatste handen geschud. Net als mijn schoonfamilie, mijn man en ik gaan zitten, komt een man in uniform en baret de kerk binnen. Hij legt een boekje bij de kist, kijkt even in de kist en brengt een laatste saluut aan onze Indië-veteraan. Later zeggen we tegen elkaar: „Wat jammer dat heit dit niet meer ziet. Hij had dit prachtig gevonden.”

Mijn schoonvader Hendrik Bouma (1926-2011) uit Marrum liet weinig los over wat hij in Nederlands-Indië had meegemaakt. We wisten dat hij er in 1947 met een groot schip naartoe voer, dat hij in dat verre land chauffeur was en in 1950 terugkwam.

Hij had nog geregeld contact met leeftijdsgenoten met wie hij in Nederlands-Indië zat. Ging op de fiets naar verzorgingshuis Bornia Herne in Huizum toen een van z'n dienstmaten daar was opgenomen. Bezocht de jaarlijkse bijeenkomst van oud-Indiëgangers. Tot zijn spijt werd het clubje dienstkameraden elk jaar kleiner.

Op 29 juli 2011 stierf hij. Toen werd nog duidelijker hoeveel impact die jaren in de tropen hadden gehad. Zo wilde hij in de kist zijn donkerrode stropdas van de Vereniging Oud Militairen Indiëgangers (VOMI) dragen. Op zijn rouwbrief, rouwadvertentie en grafsteen wilde hij het VOMI-embleem: een legerhelm, zwaard en een palmtak.

Zou deze onbekende man die een verrassingsbezoek aan zijn begrafenis bracht een dienstmaat van mijn schoonvader zijn? Of iemand met wie hij sprak tijdens de jaarlijkse bijeenkomsten van de VOMI? „Nee”, vertelt hij, „ik kende je schoonvader niet, ik zag zijn overlijdensadvertentie in de krant.”

1926

Henk Moorlag (71) uit Leeuwarden is secretaris van de VOMI-Friesland. Hij speurt elke dag in de rouwadvertenties van het Friesch Dagblad en de Leeuwarder Courant naar Indië-veteranen. „Staat er 1926 als geboortedatum dan gaat bij mij het eerste lampje branden. Soms staat het VOMI-teken er ook nog bij. Als iemand lid blijkt te zijn van onze vereniging, probeer ik bij zijn uitvaart te zijn.”

In zijn tien jaar als VOMI-secretaris heeft hij vele begrafenissen van Indiëgangers meegemaakt. „Mijn vrouw begrijpt niet dat ik afreis naar een begrafenis van iemand die ik niet ken en zelfs nog nooit gesproken heb, maar met wie ik toch een band heb. Ik word altijd met open armen ontvangen en voel meteen dat ik erbij hoor.”

De VOMI ontvangt veel post van nabestaanden die de komst van Moorlag op prijs hebben gesteld. In die brieven staat vaak dat de meeste Indiëgangers niet konden praten over wat ze hadden meegemaakt.

Elke oorlog is iets verschrikkelijks en haalt soms het goede of juist het slechte uit mensen naar boven. Trauma's worden geboren waarover de mensen die eraan lijden niet of nauwelijks kunnen pra-

teren. Terug in Nederland stuiten ze op onbegrip. „Als je last kreeg van wat je had meegemaakt, werd dat afgedaan als tropenkolder”, zegt Moorlag.

„Je was in Indië geweest en had daar een klap met de meelzak van gekregen. Zo werden Indiëgangers monddood gemaakt. Wat hun ogen hadden waargenomen, sloegen ze in zichzelf op. Als veteraan raakte een beetje in een isolement. Je hebt genoeg mensen om je heen, maar heel weinig mensen aan wie je je hart blootlegt. Soms zelfs niet aan je vrouw.”

„De jongens”, zoals Moorlag de tachtigplussers blijft noemen, hadden geen idee wat hen boven het hoofd hing toen ze als dienstplichtigen naar Indië werden gezonden. „Alleen dat het lang varen was en dat de zon er altijd scheen.

De achttien- en negentienjarigen hadden de Tweede Wereldoorlog meegemaakt en waren bevrijd. Ze kregen te horen dat in Indië ook nog een stukje Nederland bevrijd moest worden.”

De soldaten waren niet voorbereid op wat dat inhield. „Ze kregen een geweer en moesten schieten. Als je voor het eerst iemand in het vizier krijgt, weet je dat het met hem gebeurd is als je de trekker overhaalt. Dat is iets onmenselijks. Ik denk dat zeventig tot tachtig procent van de oud-Indië- en Nieuw-Guineagangers getraumatiseerd is door dat onverwerkt verleden. Je wordt door de oorlog gemangeld.”

Begin september bood de Nederlandse ambassadeur in Indonesië namens de regering excuses aan voor standrechtelijke execu-

ties begaan door Nederlandse militairen. Dat schoot Moorlag en de meeste veteranen in het verkeerde keelgat. „Je krijgt een bevel van de overheid dat je niet mag weigeren. Weiger je wel, dan ga je voor twee jaar de gevangenis in. Maakt dat je een oorlogsmisdadiger?”

Misdaden

De VOMI werd 25 jaar geleden opgericht vanuit een vergelijkbare onvrede, vertelt Moorlag. „Indiëgangers werden toen verweten dat ze misdaden hadden begaan, daarvoor kwamen ze in verzet. Het waren toen nog veerkrachtige zestigers. Onder elkaar konden ze praten over wat hen dwars zat.”

Moorlag weet waarover hij praat. Hij werd in 1962 als achttienjarige uitgezonden naar Nieuw-Guinea. „Die oorlog is vergelijkbaar met die in Indië. We zaten in de bush-bush en vochten met twaalf jongens tegen tachtig paramando's. Ik was ervan overtuigd dat ik dit niet zou overleven. Mijn munitie raakte op en terwijl ik aan het schieten was, zong ik 'Wat de toekomst bringe moge'. Je gaat niet naar Indië of Nieuw-Guinea om je leven te geven. Je bent simpelweg op de verkeerde tijd op de verkeerde plek.”

Moorlag kwam getraumatiseerd terug. Hij kreeg last van benauwdheid en extreme stemmingswisselingen. „Met behulp van veertig medicijnen per dag heb ik het dertig jaar lang uitge-

houden. Maar door beelden en berichten over de Golfoorlog kwam alles weer terug. Ik had een goede baan, maar raakte de weg helemaal kwijt. Ik heb begin jaren negentig alle inrichtingen van binnen gezien. Het voelde alsof ik verlamd was: ik lag op bed, kon niet meer lopen of staan en maalde in de tropen rond.”

Niemand had nog gehoord van het posttraumatische stress syndroom (ptsd). „Ik bleek verkramp te zijn door de stress die ik in Nieuw-Guinea had ervaren. Bij de Bond van Nederlandse Militaire Oorlogs- en Dienstslofters (BNMO) leerde ik daarover praten. Ik was een van de eersten die onder woorden kon brengen wat ptsd inhield.”

Nu gaat het redelijk goed met hem. „Ik ben ouderling geworden in de kerk en zit in verschillende besturen. Daarin kan ik veel kwijt. Maar mijn hart ligt toch het meest bij de veteranen. Zo ga ik niet alleen naar hun begrafenissen, ook begeleid ik oud-militairen die de weg volledig kwijt zijn geraakt.”

„Laatst moest een van hen voorkomen. Ik heb veteranen uit mijn netwerk opgeroepen om bij de uitspraak te zijn. De zaal zat vol. De rechter zei tegen de verdachte: 'U heeft toch nog wel vrienden.'”

Moorlag glimlacht: „Daar doe ik het allemaal voor. Ze zijn geen criminelen, maar jongens met een trauma.”

Reageren? sneonsmei@lc.nl

Henk Moorlag: „Ik voel altijd meteen dat ik erbij hoor.”

Postuum eerbetoon

Henk Moorlag vergeet 'de jongens' niet